

Datum

09-07

Adress

205 80 Malmö

Diarienummer

ASN-2023-1607523-16075

Yttrande

Till

Kommunstyrelsen

Remiss från Justitiedepartementet - Förstärkt skydd för den personliga integriteten - behovet av åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsintyg och oskuldsingrepp samt omvändelseförsök (SOU 2023:37)

STK-2023-1139

Arbetsmarknads- och socialnämnden Arbetsmarknads- och socialnämnden beslutar att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden ställer sig positiv till kriminalisering av oskuldskontroller och oskuldsingrepp, men delar inte utredningens slutsats om att det bör vara tillräckligt att se över och vid behov komplettera befintliga informations- och utbildningsinsatser rörande oskuldskontroller och oskuldsingrepp. Med föreslagen skyldighet för socialnämnden att polisanmäla pågående eller förestående äktenskapsbrott eller barnäktenskapsbrott, finns risk att den enskildes förtroende för socialtjänsten skadas och att den enskilde inte söker sig till socialtjänsten för att få hjälp. Det behöver därför utredas vilka konsekvenser detta skulle medföra. Föreslagen utvidgning av tillämpningsområdet för utreseförbud är så begränsad att risken är att bestämmelsen inte kommer att kunna tillämpas i någon större utsträckning.

Yttrande

Åtgärder mot oskuldskontroller, oskuldsoperationer och oskuldsintyg

Arbetsmarknads- och socialnämnden ser positivt på förslaget att kriminalisera oskuldskontroller och oskuldsingrepp. I utredningens resonemang för en sådan kriminalisering lyfts behovet att få bort hedersnormerna i samhället i stort som det tyngsta argumentet. Arbetsmarknads- och socialnämnden instämmer i behovet av signaler för att motverka hedersnormer, men anser att om tonvikten läggs på detta argument, signalerar det att de enskilda flickorna och kvinnorna inte är lika viktiga.

Utvidgning av bestämmelsen om utreseförbud i LVU

Det är inte alltid de unga känner till att en oskuldskontroll eller ett oskuldsingrepp planeras i det land de ska resa till. Vid en så begränsad utvidgning av tillämpningsområdet för utreseförbud som utredningen föreslår, är risken att bestämmelsen inte kommer att kunna tillämpas i någon större utsträckning.

Mot bakgrund av antagandet att föreslagen bestämmelse inte kommer att kunna tillämpas i någon större utsträckning, är det en rimlig bedömning att förslaget till ändring i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) inte kommer att medföra sådana kostnadsökningar för kommunerna som innebär att staten ska kompensera för dem.

Arbetsmarknads- och socialnämnden anser att det finns ett behov av att ta ett helhetsgrepp i frågan om utvidgning av tillämpningsområdet för utreseförbud, vilket gjorts i promemorian Ett utvidgat utreseförbud för barn (Ds 2022:9) och som nu ligger för beredning hos regeringen.

Behovet av informations- och utbildningsinsatser

Utredningens formulering av en målgrupp för informations- och utbildningsinsatser som ”de sociala nätverk där det finns förväntningar om att flickor och kvinnor ska genomgå oskuldskontroller och oskuldsingrepp” är otydlig, om syftet är att det ska avse förövare eller potentiella förövare av hedersrelaterat våld. Förövarna är oftast män och pojkar (även om också flickor och kvinnor kan understödja och ibland utöva detta våld), varmed ett särskilt fokus bör läggas på män och pojkar. De föreställningar som oskuldskontroller och annat hedersrelaterat våld och förtryck bygger på är patriarkala och heteronormativa och behöver bemötas utifrån det och med tydlighet.

Utredningen konstaterar att ett flertal aktörer har i uppdrag att informera och utbilda inom området. De flesta av dessa aktörer riktar sig dock främst till yrkesverksamma. Utöver det har även ungdomsmottagningar och Migrationsverket genom samhällsintroduktionen för asylsökande ett uppdrag. Skolan har också ett viktigt uppdrag, men i utredningen lyfts brister fram gällande undervisningen inom området sexualitet, samtycke och relationer.

Utredningen gör inte någon bedömning av huruvida befintliga aktörer i tillräcklig mån når ut till alla de målgrupper som identifierats vara viktiga för informations- och utbildningsinsatser. När det gäller vuxna personer, som inte hör till den yrkesverksamma målgruppen, så nämner utredningen endast Migrationsverkets samhällsintroduktion för asylsökande. Enligt arbetsmarknads- och socialnämnden är detta varken tillräckligt eller träffsäkert nog för att nå vuxna individer med hedersnormer genom informations- och utbildningsinsatser. Arbetsmarknads- och socialnämnden delar därför inte utredningens bedömning att det bör vara tillräckligt att se över och vid behov komplettera befintliga informations- och utbildningsinsatser.

Kriminalisering av underlåtenhet att avslöja ätenskapstvång och barnäktenskapsbrott

Det argument som i utredningen lyfts fram för kriminalisering av underlåtenhet att avslöja ätenskapstvång och barnäktenskapsbrott är vikten av att bryta en tystnadskultur kopplad till hedersrelaterat våld. Det saknas ett resonemang om kriminalisering gör att tystnadskulturer bryts eller om det finns risk att det i stället avskräcker från att berätta. Det är också möjligt att andra åtgärder kan vara nödvändiga för att effektivt motverka tystnadskulturen.

Särskilt om underlåtenhet att avslöja äktenskapstvång

Utredningen föreslår kriminalisering av underlåtenhet att i tid anmäla eller annars avslöja ett förestående eller pågående äktenskapsbrott, om det kan ske utan fara för den handlande eller för någon annan.

Socialnämndens bedömning kan i det enskilda fallet vara att en polisanmälan kan ske utan omedelbar fara för den enskilde. Samtidigt kan den enskildes uppfattning vara att en polisanmälan kan leda till negativa konsekvenser, exempelvis för den enskildes relationer till anhöriga. Om socialnämnden har en skyldighet att polisanmäla, riskerar det att skada den enskildes förtroende för socialtjänsten och medföra att den enskilde inte anförtror sig eller vänder sig till socialtjänsten för att få hjälp. Det behöver därför utredas vilka konsekvenser en anmälningsskyldighet för socialnämnden skulle medföra.

Socialnämnden har idag ingen skyldighet att polisanmäla vid kännedom om att någon som är över arton år riskerar att utsättas för äktenskapstvång. Utan den enskildes samtycke är socialnämnden tvärtom, på grund av sekretess enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förhindrad att lämna sådana uppgifter till polisen.

Utredningen berör inte vilket lagstöd det skulle finnas för socialnämnden att lämna ut sekretesskyddade uppgifter om en skyldighet att avslöja förestående eller pågående äktenskapsbrott införs, exempelvis genom polisanmälan. Ett förtydligande behövs i detta avseende, exempelvis om den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen ska anses tillämplig.

Särskilt om underlåtenhet att avslöja barnäktenskapsbrott

Socialnämnden har ingen generell lagstadgad skyldighet att polisanmäla vid misstanke om *begånget* brott mot barn. Socialnämnden har i stället att göra en professionell helhetsbedömning om nämnden kan avstå eller avvakta med en polisanmälan, utifrån vad hänsynen till barnets bästa kräver (jfr 1 kap. 2 § socialtjänstlagen). Vid misstanke om redan begånget brott mot barn kan den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 21 § offentlighets- och sekretesslagen vara tillämplig och medge ett utlämnande till polisen.

Föreslagen kriminalisering av underlåtenhet att anmäla ett förestående eller pågående barnäktenskapsbrott begränsas bara av att det förutsätter att anmälan kan ske utan fara för den handlande eller någon annan.

Bedömningen i det enskilda fallet kan vara att polisanmälan kan ske utan en omedelbar fara för barnet eller någon annan, exempelvis för att barnet blivit omhändertaget enligt LVU. Det behöver inte vara detsamma som att det är till barnets bästa att en polisanmälan görs. Det kan finnas skäl med hänsyn till barnets bästa att avvakta eller att underlåta polisanmälan. Med en skyldighet att, utan fara för barnet eller någon annan, polisanmäla ett förestående eller pågående barnnäktenskapsbrott, kan någon särskild hänsyn till det enskilda barnets bästa inte tas. Det behöver därför utredas vilka konsekvenser detta skulle medföra för de drabbade barnen.

Det finns inte någon sekretessbrytande bestämmelse som medger att socialnämnden lämnar uppgifter om misstanke om förestående eller pågående barnnäktenskapsbrott till polisen utan samtycke från vårdnadshavare och från barnet själv, beroende på barnets ålder och mognad. Om socialtjänsten ska bli skyldig att kontakta polisen vid sådan misstanke, finns samma behov av klaggörande kring tillämplig sekretessbrytande bestämmelse som för förslaget om kriminalisering av underlåtenhet att avslöja äktenskapsbrott.

Förslaget att inte kriminalisera omvändelseförsök av hbtq-personer

Arbetsmarknads- och socialnämnden förstår de svårigheter med en kriminalisering av omvändelseförsök som utredningen redogör för, men konstaterar att utredningen använder samma argument olika beträffande oskuldskontroller och oskuldsingrepp respektive omvändelseförsök.

Som argument för att inte kriminalisera omvändelseförsök lyfts att det verkar vara ett litet antal personer som utsätts för omvändelseförsök i Sverige. Samtidigt lyfts det fram att underlaget rörande oskuldskontroller och oskuldsingrepp är litet, men det påpekas också att det nog finns ett mörkertal.

Utredningen menar att även om en kriminalisering av oskuldskontroller och oskuldsingrepp endast leder till ett fåtal åtal och fällande domar, så bör det få ett stort symbolvärde för de som lever i en hederskontext, vilket på sikt kan bidra till att undergräva hedersnormerna. Något motsvarande resonemang om att det skulle kunna vara viktigt att kriminalisera omvändelseförsök utifrån ett symbolvärde och att undergräva hedersnormer förs inte.

Förvaltningsdirektör

.....
Britt-Marie Pettersson
.....